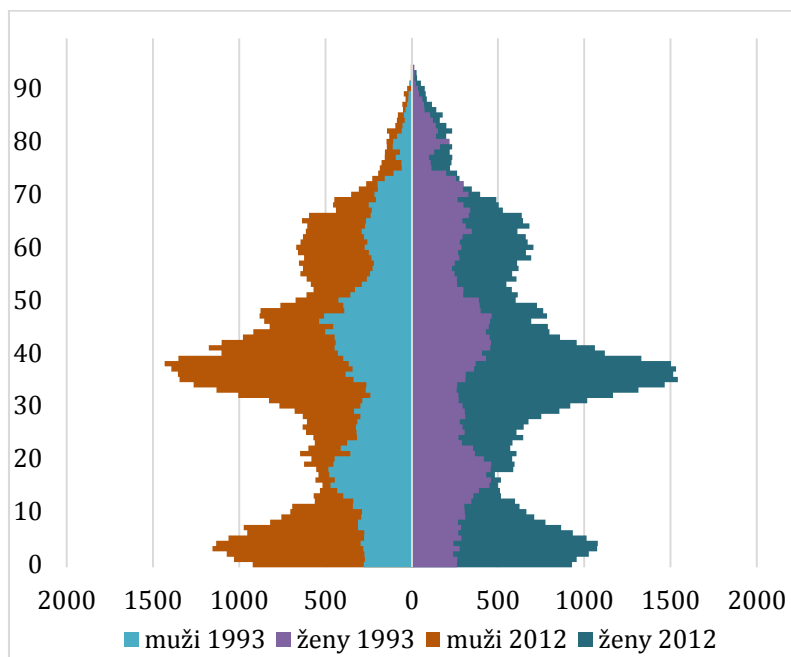

2.3 Proměna věkové struktury

Proces suburbanizace má značný vliv na proměnu věkové struktury obcí (nejen) v suburbánní zóně Prahy. Vzhledem k charakteristické věkové struktuře migrantů (stěhují se především mladí lidé s dětmi, mj. Ouředníček 2003; Puldová, Novák 2008; Novák, Čermák, Ouředníček 2011) dochází k jejímu omlazování, které je následně umocněno nárůstem počtu narozených dětí. Absolutně a relativně proto narůstají zastoupení *předproduktivní* (zejména nejmladších dětí) a *produktivní* (zejména dospělých v mladším produktivním věku) složky obyvatelstva, což dobře dokumentuje obrázek 2.4, který znázorňuje vývoj věkové struktury obyvatelstva v obcích náležejících do první suburbánní zóny Prahy s nejvýraznějšími projevy procesu suburbanizace. Tento vývoj má přirozeně významné důsledky pro fungování obcí. Hlavní pozornost místních obyvatel i lokálních politiků je věnována *institucím sociální infrastruktury*. Typickým problémem jsou nedostatečné kapacity mateřských škol a postupně také škol základních (Puldová, Novák 2008; Puldová, Ouředníček 2011). V dlouhodobém horizontu je pak třeba počítat se zřetelným nárůstem poproduktivní složky obyvatelstva a poptávkou po jiných typech sociálních služeb.

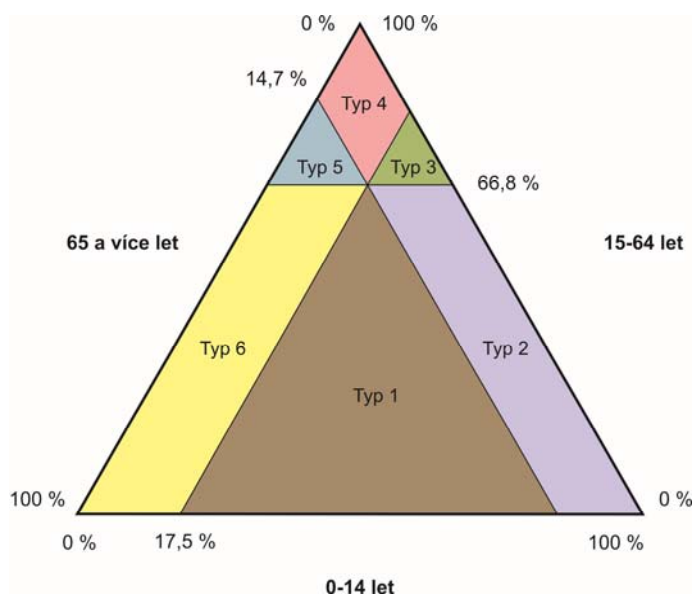
Obrázek 2.4: Vývoj věkové struktury v první suburbánní zóně Prahy mezi lety 1993 a 2012.

Zdroj dat: ČSÚ (1993-2012).

Cílem mapového listu je ukázat a vysvětlit diverzitu věkové struktury lokálních populací v různých částech suburbánní zóny Prahy v letech 1993-2012. Přestože došlo k výraznému přistěhování nových obyvatel, jejichž proud má dlouhodobě poměrně stabilní věkovou strukturu (Burcin a kol. 2013), kvůli odlišnému načasování bytové výstavby a rovněž odlišným výchozím věkovým strukturám obyvatel, se zastoupení

jednotlivých věkových kategorií v různých obcích výrazně liší. Analytické mapy jsou zpracovány cíleně jako jeden z podkladů pro populační prognózu zájmového území. Zázemí (suburbánní zóna) Prahy je vymezeno s pomocí celých SO ORP (podrobněji viz úvod této sekce).

Podkladová data pocházejí z Databáze věkové struktury obyvatel obcí Českého statistického úřadu. Data byla zpracována za obce, které se nacházejí v suburbánní zóně Prahy (viz mapový list 1.1). Hlavní mapa zobrazuje typologii obcí podle věkové struktury obyvatel v roce 2012, která je založena na zastoupení obyvatel v hlavních věkových kategoriích (předproduktivní věk 0-14 let, produktivní věk 15-64 let a poproduktivní věk 65 let a více; viz obrázek 2.5). Početní zastoupení obcí v šesti takto vymezených typech a podle územních kategorií území ukazuje tabulka 2.4. Specificky se pak zaměřuje také na věkovou strukturu předproduktivní složky obyvatel, která je rozdělena na tři kategorie v návaznosti na instituce sociální infrastruktury (nejmenší děti ve věku 0-2 let, děti ve věku předškolní docházky 3-5 let a děti ve věku školní docházky 6-14 let). Ve dvou doprovodných mapách je znázorněn průměrný věk obyvatel obcí v roce 2012 jakožto souhrnná charakteristika věkové struktury a pro postihnutí vývoje rovněž změna indexu stáří mezi lety 1993 a 2012.

Obrázek 2.5: Typologie obcí podle věkové struktury jejich obyvatel.

		Města nad 10 tis. obyvatel	Suburbánní zóna 1	Suburbánní zóna 2	Suburbánní zóna 3	Ostatní obce	Celkem (podíl obcí daného typu)
Počet obcí daného typu (2012)	Typ 1	-	5 (7 %)	19 (21 %)	8 (7 %)	15 (11 %)	47 (11 %)
	Typ 2	-	27 (38 %)	22 (24 %)	8 (7 %)	11 (8 %)	68 (16 %)
	Typ 3	-	31 (44 %)	28 (30 %)	10 (9 %)	13 (9 %)	82 (19 %)
	Typ 4	1 (20 %)	6 (8 %)	6 (7 %)	17 (15 %)	23 (16 %)	53 (13 %)
	Typ 5	3 (60 %)	1 (1 %)	7 (8 %)	35 (31 %)	39 (28 %)	85 (20 %)
	Typ 6	1 (20 %)	1 (1 %)	10 (11 %)	36 (32 %)	40 (28 %)	88 (21 %)
Celkem (podíl obcí dané územní kategorie)		5 (100 %)	71 (100 %)	92 (100 %)	114 (100 %)	141 (100 %)	423 (100 %)

Tabulka 2.4: Počty obcí v jednotlivých typech podle věkové struktury a územních kategorií.

Zdroj dat: ČSÚ (2012).

Při hodnocení celé území suburbánní zóny Prahy vidíme, že mezi lety 1993 a 2012 došlo ke snížení podílu dětí (o 1, 1%) a naopak zvýšení podílu seniorů (o 1,1%); podíl produktivní složky populace zůstal nezměněn. Je to dáno probíhajícím druhým demografickým přechodem, kdy dochází k růstu naděje dožití a obecnému stárnutí populace, které dokázal proces suburbanizace pouze zbrzdit. Ovšem pokud vezmeme v úvahu pouze první dvě zóny rezidenční suburbanizace, je již omlazení zřetelné: podíl dětské složky narostl o 3,8 % (resp. 0,9 %) a absolutní počty dětí dokonce třikrát (resp. 1,5 x). Ukazuje se tak, že použité vymezení suburbánní zóny Prahy je poměrně široké a zahrnuje jednak oblasti, kde lze dobře dokumentovat důsledky sledovaného procesu, ale také obce, ve kterých masivnější novou bytovou výstavbu teprve očekáváme v následujícím období.

Obdobně jako v celé České republice je i v rámci suburbánní zóny Prahy vidět určitá polarizace věkové struktury obyvatelstva: za nejmladší můžeme označit první zónu suburbanizace s nejvyšším podílem předproduktivní složky obyvatelstva a nejnižším průměrným věkem, naopak mezi nejstarší patří území „nesuburbánních“ obcí a měst s více než 10 tisíci obyvateli, které vykazují naopak vyšší podíl poproduktivního obyvatelstva a vyšší průměrný věk (viz tabulka 2.5). Celkově však všechny typy obcí vykazují jasně mladší věkovou strukturu oproti průměru České republiky. Rovněž rozdíly mezi jednotlivými typy území nejsou zdaleka tak velké jako například při srovnání suburbánních oblastí Prahy a vnitřní periferie na vnitřních hranicích českých krajů (Puldová, Jíchová 2011).

Indikátor		Města nad 10 tis. obyvatel	Suburbánní zóna 1	Suburbánní zóna 2	Suburbánní zóna 3	Ostatní obce	Celkem	Česko
Podíl obyvatel ve věku (2012)	0-14 let	14,9 %	21,3 %	18,8 %	16,8 %	16,1 %	17,5 %	14,8 %
	15-64 let	68,4 %	67,7 %	67,1 %	67,7 %	68,0 %	67,8 %	68,4 %
	65 a více let	16,7 %	11,0 %	14,1 %	15,5 %	15,9 %	14,7 %	16,8 %
Průměrný věk (2012)		40,8 let	36,0 let	38,2 let	39,5 let	39,9 let	39,0 let	41,3 let
Index stáří	1993	57,0	85,4	79,7	76,0	91,3	73,2	66,8
	2012	112,6	51,7	75,0	92,4	99,0	84,0	113,3
	změna	55,5	-33,7	-4,8	16,4	7,7	10,7	46,5

Tabulka 2.5: Věková struktura v zónách rezidenční suburbanizace v zázemí Prahy (1993-2012).

Zdroj: ČSÚ (2012, 2013).

V mapě je zřejmé odlišné rozmístění typů obcí podle věkové struktury v závislosti na poloze obce (zejména její vzdálenosti od centra), což dokládá diferencující vliv procesu suburbanizace. V bezprostředním zázemí hlavního města Prahy, tedy v oblastech s nejintenzivnějšími projevy procesu suburbanizace, se nacházejí zejména obce typu 2 a 3 – tj. obce, které vykazují nadprůměrné zastoupení dětské složky populace a zároveň podprůměrný podíl seniorů (viz také tabulka 2.4). Oproti tomu obce, které mají nízký podíl předproduktivního obyvatelstva a vysoký podíl poproduktivní složky (typy 5 a 6), můžeme nalézt spíše na vnější hranici zájmového území.

V mapě je pak zřetelná i koncentrace absolutního počtu dětí v regionálních centrech (Kladno, Beroun, Benešov, Kralupy nad Vltavou, Neratovice), ale rovněž v obcích, které zaznamenaly v posledních dvaceti letech výraznou bytovou výstavbu (např. Jesenice, Hostivice, Černošice, Říčany). Zajímavé jsou pak rozdílné struktury jednotlivých složek dětské populace v různých obcích regionu. V některých obcích tvoří děti do věku 3 let i více než 30 % předproduktivního obyvatelstva. Již v současné době se velká část suburbánních obcí potýká s nedostatečnou kapacitou mateřských škol a v budoucnu lze očekávat, že pokud nedojde k masivnější výstavbě/rozšiřování mateřských škol (a později rovněž základních škol), může dojít k dalšímu zhoršení situace.

Pokud analyzujeme poproduktivní složku obyvatelstva, zjišťujeme, že index stáří se rovněž vlivem výrazných proměn věkové struktury viditelně proměnil a zřetelně se zde projevuje rozdíl mezi obcemi v blízkém zázemí Prahy, městy nad 10 tisíc obyvatel a také průměrem za celou Českou republiku (viz tabulka 2.5). Zatímco zdejší regionální centra (a průměr za Česko) vykazují nárůst indexu stáří, a to téměř o dvojnásobek, tak zejména v suburbánní zóně 1 (a 2) dochází k opačnému vývoji a výrazně zde převažuje dětská složka nad složkou poproduktivní. Nárůst indexu stáří pak zaznamenávají také obce vzdálenější od Prahy.

Literatura:

BURCIN, B., KUČERA, T., POSPÍŠILOVÁ, L., ŠPAČKOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. (2013): Prognóza demografického vývoje suburbánní zóny Prahy na období 2012–2030: Východiska, předpoklady a základní výsledky prognózy. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Urbánní a regionální laboratoř, Praha.

NOVÁK, J., ČERMÁK, Z., OUŘEDNÍČEK, M., (2011): Migrace. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. eds.: Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky. Karolinum, Praha, s. 87–101.

OUŘEDNÍČEK, M. (2003): Suburbanizace Prahy. Sociologický časopis, 39, č. 2, s. 235–253.

PULDOVÁ, P., JÍCHOVÁ, J. (2011): Důsledky procesu suburbanizace pro sociální a demografickou strukturu obyvatel suburbií. Geografické rozhledy, 20, č. 3, s. 24–25.

PULDOVÁ, P., NOVÁK, J. (2008): Suburbanizace a sociální prostředí. In Ouředníček, M. ed.: Suburbanizace.cz. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Praha, s. 41–53.

PULDOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. (2011): Rezidenční suburbanizace. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. eds.: Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky. Karolinum, Praha, s. 129–135.

Zdroje dat:

ČSÚ (2012): Databáze věkové struktury obcí ČR 1993–2012 (interní databáze). Praha, Český statistický úřad.

ČSÚ (2013): Česká republika od roku 1989 v číslech. Dostupné na: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989 [15. 12. 2013]